

POTRUBI ZA KNJIGU – REALIZACIJA INKLUZIVNOG EU-PROJEKTA I OSNIVANJE BIBLIOBUSNE SLUŽBE VIROVITIČKO-PODRAVSKE ŽUPANIJE

HONK FOR A BOOK – IMPLEMENTATION OF AN INCLUSIVE
EU PROJECT AND THE ESTABLISHMENT OF THE MOBILE
LIBRARY SERVICE OF VIROVITICA-PODRAVINA COUNTY

Rober Fritz Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica
robert@knjiznicavirovitica.hr

Mirjana Kotromanović Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica
mirjana@knjiznicavirovitica.hr

UDK / UDC: [021.65:028](497.525.2)
Stručni rad / Professional paper
<https://doi.org/10.30754/vbh.69.1.1568>
Primljeno / Received 4. 1. 2026.
Prihvaćeno / Accepted 20. 2. 2026.

Sažetak

Cilj: Cilj rada jest prikazati EU-projekt „Potrubi za knjigu“ koji je od 16. rujna 2021. do 15. rujna 2023. provela Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica uz podršku Virovitičko-podravске županije i Grada Virovitice, nastao kao odgovor na potrebe stanovnika ruralnih područja Županije za jednostavnijim pristupom knjižničnim uslugama te nastojanja povećanja čitalačke pismenosti. Projekt je pretežno financiran sredstvima Europskog socijalnog fonda kroz poziv Ministarstva kulture i medija RH „Čitanjem do uključivog društva“.

Pristup/metodologija/dizajn: Rad pruža uvid u planiranje, ciljeve, aktivnosti, organizaciju projekta te njegovu provedbu i evaluaciju, stavljajući poseban naglasak na doprinos društvenoj uključenosti i održivom razvoju lokalne zajednice. Primijenjena je metodologija studije slučaja.

Rezultati: Osnovana je Bibliobusna služba Virovitičko-podravске županije koja pokriva 13 općina, omogućujući dostupnost knjižnične građe i usluga te kulturnih i obrazovnih aktivnosti za sve, osobito ranjive skupine poput djece i mladih do 25 godina, osoba starijih od 54 godine te osoba s invaliditetom. Realizacija projekta je, osim zapošljavanja

---

Vjesnik bibliotekara Hrvatske 69, 1(2026), 283–304
ISSN 0507-1925

stručnih djelatnika, nabave bibliokombija, knjižnične građe i opreme, uključivala uređenje prostora i oblikovanje mrežnog mjesta projekta te temeljitu pripremu, učinkovitu organizaciju i uspješnu provedbu inkluzivnih projektnih aktivnosti. Tijekom trajanja projekta (rujan 2021. – rujan 2023.) ostvareno je više od 8000 korisničkih interakcija, organizirana ukupna 31 radionica (sa 140 sudionika), objavljene su 43 medijske objave, izrađena taktilna slikovnica i objavljena zbirka priča, a održane su i promocijske aktivnosti u školama te sastanci s predstavnicima lokalne samouprave. Rezultat je formiranje mreže od 38 bibliobusnih stajališta, uvođenje pokretnih knjižničnih usluga i osnivanje prve bibliobusne službe u Virovitičko-podravskoj županiji sa svim propisanim sastavnicama.

Ograničenja: Budući da je projekt geografski ograničen na jednu županiju, predočeni su samo podaci o učincima tijekom trajanja održivosti projekta u toj županiji.

Praktična primjena: Model se može primijeniti u drugim regijama slične strukture.

Društveni značaj: Projekt je pridonio smanjenju informacijske nejednakosti i povećao uključenost ranjivih skupina te osigurao uvjete za pokrivanje Virovitičko-podravške županije knjižničnom mrežom putem Bibliobusne službe Virovitičko-podravške županije.

Ključne riječi: Bibliobusna služba Virovitičko-podravške županije; čitalačka pismenost; društvena inkluzija; Europski socijalni fond; program „Čitanjem do uključivog društva“; Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica; pokretna knjižnica

Abstract

Aim. The aim of this paper is to present the EU project Honk for a Book, implemented by the Virovitica Public Library from 16 September 2021 to 15 September 2023, with the support of Virovitica-Podravina County and the City of Virovitica. The project was developed in response to the needs of residents in rural areas of the County for easier access to library services and improved reading literacy. The project was predominantly funded through the European Social Fund under the call “Reading for an Inclusive Society” issued by the Ministry of Culture and Media of the Republic of Croatia.

Approach/Methodology/Design. The paper provides an overview of the planning, objectives, activities, and organization of the project, as well as its implementation and evaluation, with particular emphasis on its contribution to social inclusion and the sustainable development of the local community. Case study methodology was applied.

Findings. As a result of the project, the Mobile Library Service of Virovitica-Podravina County was established, covering 13 municipalities and providing access to library materials and services, as well as cultural and educational activities for all – particularly for vulnerable groups such as children and young people under the age of 25, persons over the age of 54, and people with disabilities. In addition to the employment of qualified staff and the procurement of the bookmobile, library materials, and equipment, the project’s implementation included thorough preparation, effective organization, and the successful execution of inclusive project activities. Throughout the project period (September 2021 – September 2023), more than 8,000 user interactions were recorded. A total of 31 workshops (with 140 participants) were organized, and 43 media announcements were published. The final result was the establishment of a mobile library service with a

network of 38 mobile library stops and the founding of the first mobile library service in Virovitica-Podravina County, complete with all required components (a vehicle, library collection, professional staff, approved funding, and a defined network of stops).

Limitations. The project was geographically limited to a single county; we are able to present only the data related to the outcomes achieved during the project's sustainability period.

Practical Implications. The model can be applied in other regions with similar demographic and infrastructural characteristics.

Social Implications. The project has contributed to the reduction of information inequality and enhanced the inclusion of vulnerable groups, while also enabling the expansion of the library network across Virovitica-Podravina County.

Keywords: European Social Fund – Reading for an Inclusive Society; mobile library; Mobile Library Service of Virovitica-Podravina County; reading literacy; social inclusion; Virovitica Public Library

1. Uvod

Knjižnične usluge u ruralnim područjima predstavljaju važan preduvjet za osiguranje jednakosti u pristupu informacijama, obrazovanju i kulturi. Virovitičko-podravnska županija, površine 2024 km² sa 70 368 stanovnika, ima složenu strukturu sa 188 naselja u 13 općina, od čega značajan broj nije imao neposredan pristup knjižnicama ili kulturnim institucijama. Dosadašnja mreža narodnih knjižnica (4 narodne knjižnice) uslugama je pokrivala oko 62 % stanovništva, ostavljajući 12 od 13 općina bez direktnog pristupa knjižničnoj građi (Državni zavod za statistiku, 2021).

Pokretno knjižničarstvo međunarodno je normativno i stručno utemeljeno na ključnim dokumentima poput *IFLA/UNESCO Manifesta za narodne knjižnice* (UNESCO; IFLA, 2022), *Smjernica za mobilne knjižnice* (IFLA, 2011), kao i globalnim razvojnim okvirima poput *UN-ove Agende 2030* (UN, 2015) i *Konvencije o pravima osoba s invaliditetom* (UN, 2006). Navedeni dokumenti naglašavaju obvezu osiguravanja jednakog pristupa informacijama, znanju i kulturnim sadržajima, posebice za stanovnike ruralnih i udaljenih područja te za skupine izložene socijalnoj isključenosti, čime se mobilne knjižnice potvrđuju kao relevantan i legitiman model ostvarivanja temeljne društvene uloge narodne knjižnice.

Prema *Smjernicama za pokretne knjižnice* (IFLA, 2011), pokretno knjižničarstvo predstavlja važan segment suvremenih javnih knjižničnih usluga jer omogućuje ravnopravniji pristup informacijama, knjigama i kulturnim sadržajima stanovništvu koje zbog geografskih, socijalnih ili infrastrukturnih ograničenja nema dostupnu stacionarnu knjižnicu. Ono se temelji na konceptu knjižnice koja izlazi izvan svojih fizičkih zidova te mobilnim jedinicama pruža knjižnične usluge na različitim

lokacijama, najčešće prema unaprijed utvrđenom rasporedu i mreži stajališta. U praksi pokretne knjižnice mogu poprimiti različite oblike – od klasičnih bibliobusa do manjih specijaliziranih vozila ili alternativnih mobilnih rješenja – pri čemu se sadržaj i opremljenost prilagođavaju potrebama lokalne zajednice. Uspješnost pokretnih knjižničnih službi ovisi o kvalitetnom planiranju logistike, stručnom osoblju, odgovarajućem fondu i tehnološkoj opremljenosti, ali i o stabilnom financiranju te podršci osnivača i lokalnih partnera. Kao dio javnog knjižničnog sustava, pokretno knjižničarstvo ima izrazitu društvenu funkciju jer doprinosi smanjenju nejednakosti, jačanju informacijske uključenosti i povezivanju zajednice, osobito u ruralnim i udaljenim područjima.

Cilj projekta „Potrubi za knjigu“ bio je premostiti taj jaz i omogućiti knjižnične usluge stanovništvu ruralnih područja uslugama pokretne knjižnice, vozilom prilagođenim za specifične potrebe, koje redovito obilazi naselja, škole, vrtiće i domove za starije.

1.1. Polazišta za raspravu o pokretnim knjižnicama

Pokretne knjižnice imaju dugu povijest pružanja knjižničnih usluga stanovništvu koje nije imalo izravan pristup stacionarnim knjižnicama. Prema Boyce i Boyce (1995), programi vanjskog djelovanja knjižnica, osobito u ruralnim područjima, imaju ključnu ulogu u povećanju dostupnosti knjižničnih izvora i usluga, čime se pridonosi razvoju lokalne zajednice i smanjenju društvene isključenosti.

O pokretnim knjižnicama raspravlja se s nekoliko motrišta. Tako, naprimjer, bibliobusne službe, prema istraživanjima DeFaveri (2005) i Hicken (2004), dokazano doprinose smanjenju društvene isključenosti¹ kroz aktivno povećavanje pristupa informacijama, znanju i tehnologiji. *IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice* (Koontz i Gubbin, 2011) naglašavaju pak važnost pristupa informacijama za sve građane, a osobito za stanovnike udaljenih područja. U tom kontekstu pokretne knjižnice imaju važnu ulogu u ostvarivanju prava na pristup informacijama i obrazovanju, što je jedan od ključnih ciljeva *Agende UN-a za održivi razvoj* (Čabrić, Kolić i Semenić Premec, 2019). Črnjar i Vugrinec (2011) navode da pokretne knjižnice nisu samo mjesta posudbe knjiga, već centri društvenih interakcija koji povezuju ljude te jačaju osjećaj pripadnosti zajednici.

Budući da su u ovom radu predstavljeni priprema i organizacija, ciljevi, svrha i financiranje projekta kroz provedbu planiranih projektnih aktivnosti, posebno su istaknuti ključni sadržaji vezani za inkluzivni karakter teme te početni rezultati i učinci osnivanja Bibliobusne službe Virovitičko-podravske županije.

---

¹ Društvena isključenost, prema Matkoviću i Štulhoferu (2006), složen je fenomen koji obuhvaća ekonomske, društvene i obrazovne aspekte.

2. Pokretno knjižničarstvo u Hrvatskoj

U hrvatskom kontekstu bibliobusne službe prisutne su u određenom obliku još od 1911. godine, kada su se knjige razvozile kočijom u drvenim sanducima u okolici Karlovca. (Vojnović i Solomun, 2012). Prvi hrvatski bibliobus, kao vozilo prilagođeno za potrebe obavljanja knjižnične djelatnosti, počinje s radom 9. lipnja 1969. u Rijeci (Vugrinec, 2015). Tijekom 1970-ih i 1980-ih mreža se postupno širila povećavanjem broja vozila i uspostavom novih stajališta. Črnjar i Vugrinec (2012) navode stagnaciju razvoja bibliobusnih službi u 1990-im i ranim 2000-tim, no ubrzo kreće obnova voznog parka postojećih službi i osnivanje novih.

Pokretne knjižnice u Hrvatskoj doživjele su osobit zamah od 2021. do 2023. godine, kada je Ministarstvo kulture i medija RH osiguralo 5,5 milijuna eura iz Europskog socijalnog fonda u sklopu Poziva za dostavu projektnih prijedloga „*Čitanjem do uključivog društva*“. Svi projekti čitalačke inkluzije financirani Pozivom uključivali su nabavu bibliobusa kao obveznu projektnu aktivnost. Kroz Poziv je nabavljeno jedanaest novih bibliobusa te je osnovano sedam novih bibliobusnih službi. Prijavitelji su bile knjižnice koje su pokretale nove službe ili su zamjenjivale dotrajala vozila (Mikec, Škvarić i Vugrinec, 2024). Jedna od novoosnovanih službi putem navedenog poziva jest i Bibliobusna služba Virovitičko-podravске županije.

Trenutačno, u 2025. u Hrvatskoj djeluje 16 pokretnih knjižnica s ukupno 19 vozila, mreža od gotovo 700 bibliobusnih stajališta, više od 21 000 korisnika godišnje, od čega više od tri četvrtine čine djeca (Mandić, 2025). Danas su pokretne knjižnice prepoznate kao vitalan dio knjižnične infrastrukture koja se prilagođava promjenljivim potrebama stanovništva, osobito u regijama poput Virovitičko-podravске županije, gdje je u trenutku provedbe projekta postojao značajan udio stanovnika bez pristupa uslugama stacionarnih knjižnica.

Komisija za pokretne knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva u svojim dokumentima naglašava nužnost razvoja i unaprjeđenja djelatnosti pokretnih knjižnica zbog njihove sposobnosti pružanja raznovrsnih i prilagodljivih usluga. Dokument *Pokretne knjižnice kao dio knjižnične mreže narodnih knjižnica u Hrvatskoj: stanje i razvojni planovi* (Pezer i Vugrinec, 2015)² jasno utvrđuje potrebe za uspostavom novih bibliobusnih službi u regijama koje tada nisu bile pokrivena ovom vrstom usluge.

3. Projekt „Potrubi za knjigu“

Na temelju navedenih spoznaja i uspješnih primjera iz domaće i međunarodne prakse, projekt „Potrubi za knjigu“ jasno se uklopio u strateške prioritete povećanja

---

² U tom se dokumentu spominju potrebe i planovi za ustroj bibliobusne službe u Virovitičko-podravskoj županiji (Pezer i Vugrinec, 2015: 237).

društvene inkluzije i održivog razvoja regionalne zajednice. Tako je uspostavio temelj za osnivanje Bibliobusne službe Virovitičko-podravске županije, što je dodatno osnaženo kasnijim *Programom razvoja mreže pokretnih knjižnica u Republici Hrvatskoj od 2023. do 2032.* (Ministarstvo kulture i medija RH, 2023).

3.1. Planiranje i organizacija projekta

Projekt uspostave pokretne knjižnične službe, Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, u suradnji sa Županijom i Gradom izradila je kao odgovor na nedostatnu pokrivenost Županije knjižničnom mrežom. Prema prikupljenim podacima u *Izvešću za narodne knjižnice 2021.* (Matična razvojna služba Virovitičko-podravске županije, 2022), gotovo 30 000 stanovnika živjelo je bez pristupa narodnoj knjižnici, a više od 40 naselja bilo je izvan dosega postojećih knjižničnih usluga. U cilju prevladavanja tih izazova, Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica pokrenula je inicijativu za uspostavu bibliobusne službe, pri čemu je oblikovan detaljan model djelovanja koji uključuje nabavu vozila, opreme i knjižničnog fonda te organizaciju stajališta i detektiranje ciljanih korisničkih skupina. Usporedno su provedene aktivnosti zagovaranja prema općinama, udrugama, školama, vrtićima i lokalnoj zajednici, čime je osigurana institucionalna podrška. Priprema projektnog prijedloga obuhvaćala je izradu dokumentacije za prijavu na poziv „*Čitanjem do uključivog društva*“, uključujući proračun, plan aktivnosti, elemente održivosti te razrađeni operativni okvir osnivanja bibliobusne službe (Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, 2021). Ta faza planiranja poslužila je kao ključna podloga za uspješnu prijavu i kasniju provedbu projekta koji je rezultirao uspostavom pokretne knjižnične službe za područja u Županiji koja nemaju pristup uslugama stacionarne knjižnice, a prema *Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* (2019), dužna su biti pokrivena knjižničnom mrežom.

3.2. Pregled provedbe projektnih aktivnosti

3.2.1. Upravljački i organizacijski okvir

Projekt „Potrubi za knjigu“ službeno je započeo 16. rujna 2021. potpisivanjem ugovora s Ministarstvom kulture i medija RH. Njegovom provedbom upravljao je projektni tim Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica, uz podršku Virovitičko-podravске županije i Grada Virovitice kao partnera te savjetodavne potpore agencije VIDRE – agencije za regionalni razvoj Virovitičko-podravске županije i Matične razvojne službe Virovitičko-podravске županije³ (Fritz, 2022).

---

³ Projektni tim činili su: voditelj Robert Fritz, administrator Gordana Turčinović, voditeljica radionica Mirjana Kotromanović, financijski stručnjak Alen Bjelica, voditeljica Bibliobusne službe Elena Vampovac, vozač/ica Jasna Šolc/Ivan Salajić.

Sve, u nastavku opisane, projektne aktivnosti provedene su tijekom dvogodišnjeg razdoblja trajanja projekta, većinom tijekom 2022. godine (Fritz, 2023). Ključni koraci u planiranju provedbe uključivali su: izradu dinamičkog plana aktivnosti i plana nabave; zapošljavanje projektnog osoblja (voditelj projekta, administrator projekta, voditeljica radionica, knjižničarka, vozač); redovita izvještavanja i evaluacije napretka; suradnju s općinama i školama na ciljanom području.

3.2.2. *Financiranje projekta*

Projekt je u cijelosti financiran bespovratnim sredstvima, 85 % sredstvima Europskog socijalnog fonda i 15 % sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. Ukupna vrijednost iznosila je 334 955,41 eura, pri čemu su svi troškovi ocijenjeni kao prihvatljivi. Način potraživanja sredstava u projektom razdoblju ostvaren je metodom nadoknade. To znači da su nakon svakog tromjesečnog razdoblja trajanja projekta podnošena financijska i opisna izvješća u obliku *Zahtjeva za nadoknadom sredstava (ZNS)* koja su sadržavala sve izvršene troškove u zadanom razdoblju. U međuvremenu, tekuće troškove do odobrenja ZNS-a nakon evaluacije kontrolnog tijela (Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva) kreditirao je partner na projektu, Grad Virovitica. Financijska sredstva raspoređena su na sljedeće stavke:

- priprema i provedba participativnih aktivnosti poticanja čitanja i razvoja čitalačkih kompetencija: nabava bibliokombija, nabava knjižnične građe, troškovi djelatnika, informatička oprema (računala, tableti, VR naočale, 3D printer, Daisy player i ostala tehnička oprema), troškovi goriva i materijala za radionice
- provedba aktivnosti podizanja javne svijesti – promocijske aktivnosti: 13 javnih događanja u općinama Virovitičko-podravške županije s ciljem promocije kulture čitanja i društvene inkluzije
- promidžba i vidljivost projekta: početna i završna konferencija projekta, promotivni materijali (plakati, *roll-up*, letci, taktilne slikovnice, zbirka priča), medijske objave (tisak, radio, internet)
- upravljanje projektom i administracija: rad projektnog tima (voditelj, administrator, financijski stručnjak), neizravni troškovi.

Budući da je projekt u potpunosti financiran bespovratnim sredstvima, Grad Virovitica i Virovitičko-podravska županija su kao projektni partneri preuzeli obvezu osiguravanja održivosti projektnih rezultata. Županija je financirala troškove zapošljavanja djelatnika Bibliobusne službe te materijalne troškove vozila i manji dio nabave knjižnične građe tijekom pet godina nakon završetka projekta, dok je Grad Virovitica osigurao izdvojeni radni prostor, spremište i garažu za bibliokombi i snosio sve povezane troškove.

3.2.3. Nabava i tehnička priprema

U provedbi projekta izrađena je posebna specifikacija za nabavu bibliokombija te knjižnične i informatičke opreme. Nabavljeno je: specijalizirano vozilo (bibliokombi) marke IVECO Daily, potpuno prilagođeno i opremljeno za potrebe obavljanja knjižnične djelatnosti; 2784 jedinice knjižne građe, informatička i multimedijalna oprema, oprema za radionice, obavijesne ploče za 35 bibliobusnih stajališta. Adaptirani su radni prostori bibliobusne službe, uključujući garažu, spremište i ured, čime su stvoreni uvjeti za održivo djelovanje i nakon završetka projekta.

3.2.4. Radionice za ciljane skupine

Provedena je ukupno 31 tematska radionica s ciljem poticanja čitanja i društvene inkluzije. Bile su prilagođene trima ciljanim skupinama: osobe starije od 54 godine – 5 radionica, 50 korisnika; osobe s invaliditetom – 13 radionica, 25 korisnika; djeca i mladi do 25 godina – 13 radionica, 65 korisnika.

Radionice su se odvijale u školama, društvenim domovima i drugim javnim prostorima, a obuhvaćale su interaktivne pričaonice, radionice pripovijedanja, igre s knjigama, kreativne i STEM-radionice, upoznavanje s bibliobusom i osnovama informacijske pismenosti.

S obzirom na to da je projekt proveden u okviru poziva „*Čitanjem do uključivog društva*“, financiranog sredstvima Europskog socijalnog fonda, u pripremi i provedbi projekta poticale su se aktivnosti koje promiču društvenu uključenost i čitateljsku pismenost ranjivih skupina. Inkluzivne radionice osmišljene su kako bi odgovorile na specifične potrebe triju navedenih ciljanih skupina

Radionice za osobe starije od 54 godine

Trend ubrzanog starenja stanovništva usmjerio je pozornost na položaj i potrebe starije populacije, zbog čega su osobe starije životne dobi odabrane kao jedna od ciljanih skupina projekta. Kako bi se aktivnosti provele kvalitetno, prethodno je provedena priprema i edukacija o primjerenim metodama rada i pristupu starijim korisnicima. Prema *Smjernicama za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj* (Panella, 2009), knjižnične usluge za starije ne podupiru samo cjeloživotno obrazovanje već imaju važnu ulogu u osiguravanju pristupa društvenim, kulturnim, zdravstvenim i drugim relevantnim informacijama. U tom kontekstu knjižnice doprinose i razvoju međukulturalnog dijaloga, pri čemu im je temeljna zadaća omogućiti jednak pristup informacijama svim građanima, bez isključivanja po bilo kojoj osnovi.

U okviru projekta osmišljene su radionice pripovijedanja s ciljem uključivanja osoba starijih od 54 godine u kreativne i edukativne aktivnosti koje potiču društvenu povezanost i osobni razvoj. Cilj radionica bio je doprinijeti jačanju kognitivnih funkcija, samopouzdanja i osjećaja vlastite vrijednosti te olakšati prilagodbu na nove

životne situacije kroz usvajanje novih znanja. Istodobno, važan segment aktivnosti odnosio se na bilježenje i dokumentiranje pripovijedanja sudionika kao trajnog doprinosa očuvanju zavičajne kulturne baštine. Radionice su bile organizirane kao interaktivni susreti tijekom kojih su sudionici dijelili osobne priče, uz upoznavanje s osnovnim tehnikama pripovijedanja, vođene razgovore, analizu tekstova, oblikovanje priče te razmjenu povratnih informacija. Poseban naglasak stavljen je na suradnički pristup i poticajnu atmosferu kako bi se valoriziralo iskustvo sudionika te potaknulo slobodno izražavanje osobnih doživljaja, pri čemu je metodologija bila prilagođena njihovim interesima i potrebama.

Ukupno je održano pet radionica za 50 korisnika od rujna do studenog 2022. godine, u naseljima Kladare, Zdenci, Turanovac, Stara Jošava te u gradu Virovitici, čime je obuhvaćeno područje Virovitičko-podravske županije od zapada do istoka. Kao rezultat radionica nastala je zbirka *Tradicijske priče iz Virovitičko-podravske županije: potrubi za pripovijedanje* (2023), koja okuplja osobne priče i zajednički oblikovane pripovijetke sudionika. Zbirka je promovirana tijekom Mjeseca hrvatske knjige 2024., čime je omogućena šira diseminacija prikupljenih priča te dodatno istaknuta vrijednost sudioničkog pripovijedanja u očuvanju i prenošenju životnih iskustava.

Radionice za osobe s invaliditetom

Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, kao narodna knjižnica, sustavno razvija programe usmjerene na promicanje inkluzije i pružanje podrške osjetljivim skupinama korisnika. Kroz takve aktivnosti knjižnica nastoji poticati temeljne te jačati svijest o važnosti ravnopravnog sudjelovanja svih članova zajednice u kulturnom i obrazovnom životu.

U tom je kontekstu posebna pažnja posvećena osobama s invaliditetom, za koje je organiziran program inkluzivnih radionica u suradnji s relevantnim ustanovama i udrugama na području Virovitičko-podravske županije. Program je proveden u partnerstvu s Organizacijom slijepih Virovitičko-podravske županije, Udrugom osoba s intelektualnim teškoćama „Jaglac“ iz Orahovice te Centrom za odgoj, obrazovanje i razvojnu podršku dr. Terezija Salaj Rakić. Od prosinca 2022. do veljače 2023. godine održano je 13 radionica u kojima je aktivno sudjelovalo 25 osoba različite životne dobi i obrazovnog statusa.

Cilj radionica bio je osigurati poticajno i inkluzivno okruženje za kreativno izražavanje, međusobnu interakciju i osnaživanje sudionika kroz književnost i pripovijedanje. Pri osmišljavanju i provedbi aktivnosti vodilo se računa o specifičnim potrebama sudionika, uključujući smanjenu koncentraciju, ograničenu pokretljivost i koordinaciju te vidna i slušna oštećenja, kako bi svi mogli ravnopravno sudjelovati i doživjeti sadržaj na njima prilagođen način (Sabolović-Krajina, 2016). Radionice su započinjale čitanjem priče ili odlomka iz romana u kojem su glavni likovi osobe

s invaliditetom, nakon čega je slijedio razgovor o izazovima s kojima se susreću te o važnosti razvoja i dostupnosti knjižničnih sadržaja prilagođenih osobama s invaliditetom. U praktičnom dijelu sudionici su izrađivali taktilnu slikovnicu koja tematizira inkluziju i potiče osvještavanje važnosti uključivanja u zajednicu, pri čemu su razvijali vlastite priče te vještine izražavanja emocija i ideja u skladu sa svojim mogućnostima. Poseban naglasak stavljen je na stvaranje opuštene atmosfere, jačanje zajedništva i osnaživanje samopouzdanja sudionika, dok su radionice istodobno služile i kao platforma za povezivanje s lokalnom zajednicom te podizanje svijesti o inkluziji u području kulture.

Kao rezultat provedbe radionica nastala je taktilna slikovnica *Potrubi za različitost* (2023), koja je ujedno pridonijela vidljivosti iskustava i perspektiva osoba s invaliditetom te dodatno osnažila njihovu prisutnost u kulturnom životu zajednice.

Radionice za djecu i mlade do 25 godina

Treća skupina korisnika obuhvaćena radionicama bila su djeca i mladi do 25 godina, odnosno učenici osnovnih škola s područja Virovitičko-podravске županije. U suradnji s osnovnim školama, u svakoj od 13 općina Županije provedena je po jedna radionica, pri čemu je u svakoj sudjelovao jedan razred. Radionice su bile tematski strukturirane, a voditeljica ih je provodila dolaskom u škole, prilagođavajući sadržaj uzrastu i interesima učenika.

U praktičnom dijelu radionica učenici su radili s vizualnim materijalima, odnosno sličicama djece iz različitih dijelova svijeta koje su bile povezane s temama održivog razvoja, inkluzije i medijske pismenosti. Zadatak učenika bio je prepoznati i zapisati obilježja koja pojedino dijete čine drugačijim, ali istodobno vrijednim i posebnim, čime su se poticali empatija, poštovanje različitosti te razumijevanje kulturne i individualne raznolikosti. Kreativni dio aktivnosti uključivao je i zamišljanje prikazane djece kao virtualnih prijatelja, o kojima su učenici zatim pisali svojim stvarnim prijateljima, opisujući njihove interese, način života i pozitivne strane svakodnevice. Tako su razvijali multikulturalnu osviještenost te sposobnost povezivanja i izražavanja izvan vlastitog socijalnog i kulturnog okvira.

Vizualni materijali bili su dodatno predstavljeni kao profili na zamišljenim društvenim mrežama, što je otvorilo prostor za razgovor o prednostima digitalne komunikacije, poput lakšeg povezivanja i razmjene ideja, ali i o negativnim aspektima, uključujući širenje dezinformacija i rizik razvoja ovisnosti o tehnologiji. Kao rezultat rada nastali su plakati s kreativno osmišljenim profilima djece iz različitih dijelova svijeta, kroz koje su učenici osvještavali globalne izazove i vrijednosti, osobito važnost empatije i poštivanja različitosti. Uspoređujući životne uvjete, prirodna bogatstva i svakodnevne okolnosti, razvijali su širu perspektivu o svijetu i odgovornosti prema zajednici i okolišu.

U sklopu STEM-radionica sudionici su koristili opremu nabavljenu u okviru projekta, čime su poticane vještine logičkog zaključivanja, rješavanja problema i suradničkog učenja. Aktivnosti su bile usmjerene na razvoj kreativnosti i inovativnosti te na povezivanje teorijskih znanja sa situacijama iz svakodnevnog života. Program radionica za djecu i mlade bio je osmišljen kao strukturirano, ali fleksibilno okruženje koje je omogućavalo individualno izražavanje i zajedničko učenje. Provedene aktivnosti doprinijele su razvoju tolerancije, jednakopravnosti pristupa i društvene osviještenosti, uz istodobno jačanje čitalačke pismenosti i poticanje kritičkog čitanja te odgovornog snalaženja u medijskom prostoru.

3.2.5. *Promidžba i vidljivost*

Komponenta promidžbe projekta obuhvatila je: izradu mrežnog mjesta projekta bibliobus.knjiznicavirovitica.hr, tiskanje promotivnih letaka, olovaka, pisaćih blokova, kišobrana, straničnika, privjesaka, ravnala, bojica, majica, platnenih vrećica, poklon knjiga, plakata, logotipa i *roll-up banner*a; 43 medijske objave u lokalnim i nacionalnim medijima koje govore o pojedinim fazama projekta (mrežni portal, radio, tiskane novine); interaktivne promocijske aktivnosti pri školama u 13 općina Županije namijenjene djeci, mladima, učiteljima i svim zainteresiranima; objavu taktilne slikovnice i zbirke priča za ciljane skupine.

Posebna pažnja posvećena je osiguravanju dostupnosti informacija svim korisnicima, osobito onima s invaliditetom (leci i slikovnica na Brailleovom pismu). Projekt je promoviran kroz više od 40 objava na mrežnoj stranici projekta, gostovanjima u lokalnim TV i radijskim emisijama te člancima u tisku. Suradnja je ostvarena s 23 škole, 14 vrtića, 5 domova za starije i 9 udruga (Gradska knjižnica Virovitica, s. a.).

3.2.6. *Terenske pripreme i testiranje*

U završnoj fazi projekta provedeno je: testiranje bibliobusnih dionica i sigurnosti stajališta; označavanje 35 bibliobusnih stajališta informativnim pločama; koordinacije s načelnicima općina radi optimizacije termina dolazaka bibliokombija; oblikovanje dnevnih planova prema udaljenosti stajališta, vremenu putovanja, povezanim geografskim područjima te satnici dolaska u škole i vrtiće. Stajališta su planirana na temelju gustoće naseljenosti, udaljenosti od matične ili općinskih/gradskih knjižnica i potreba ciljanih skupina u projektu: djece i mladih do 25 godina, osoba starijih od 54 godine i osoba s invaliditetom.

Svi terenski elementi bili su prethodno provjereni u pilot-fazama, čime se osigurala funkcionalnost i prilagođenost rasporeda stvarnim potrebama.

3.3. Zaključno

Projekt „Potrubi za knjigu“ službeno je zaključen 15. rujna 2023., dok je 29. kolovoza 2023. održana završna konferencija i osnovana Bibliobusna služba Virovitičko-podravske županije. Nakon toga nastupa razdoblje od 5 godina održivosti projekta u kojemu je obveza podnositi godišnja izvješća Nacionalnoj zakladi za razvoj civilnog društva – Posredničkom tijelu razine 2.

4. Osnivanje Bibliobusne službe Virovitičko-podravske županije nakon provedbe projekta „Potrubi za knjigu“

Proces osnivanja Bibliobusne službe Virovitičko-podravske županije obuhvaćao je niz međusobno povezanih infrastrukturnih, kadrovskih i organizacijskih aktivnosti koje su omogućile uvođenje pokretne knjižnične usluge u Županiji. Projektom „Potrubi za knjigu“ nabavljeno je specijalizirano vozilo – bibliokombi i popratna oprema, zaposleni su stručni djelatnici, novonabavljena je knjižnična građa te je uređen prostor za djelovanje Službe (garaža, spremište i radni prostor). Usporedno s infrastrukturnim radnjama provodile su se aktivnosti zagovaranja kod lokalnih dionika, definiranje i uspostava mreže bibliobusnih stajališta, kao i promotivne aktivnosti u osnovnim školama i lokalnoj zajednici koje su omogućile stvaranje prepoznatljivosti i regionalne prihvaćenosti novouspostavljene usluge. Integrirani strateški pristup osigurao je Bibliobusnoj službi, od samog početka, funkcionalnost, pristupačnost i usmjerenost na korisničke interese i potrebe.

4.1. Nabava bibliokombija i nadogradnja vozila

Specifikacije vozila (pre)namijenjenog za potrebe pokretne knjižnice – bibliokombija definirane su zahtjevima *Standarda za narodne knjižnice* (2021), uključujući obvezne tehničke elemente: sustav grijanja/klime; zaštita knjižnične građe; pristup za osobe s invaliditetom; prikladna rasvjeta; sigurnosni uvjeti vezani za požar, vlagu, transport; prilagodljive i pristupačne police za knjige; opremljenost internetom; suvremenom opremom i tehnologijom; jasna vizualna identifikacija i drugo.

Vozilo IVECO Daily, nabavljeno u projektu, prilagođeno je propisanim specifikacijama, tehnički potpuno opremljeno za autonomni rad na terenu, duljine 7,2 m, širine 2,2 m, visine 4 m, najveće dopuštene mase 5,6 t, kapaciteta 1500 jedinica knjižne građe. Prilagodba i nadogradnja vozila pratila se periodičnim kontrolama izvođača koji je izvodio nadogradnju.

4.2. Nabava knjižnične građe i opreme

U skladu sa *Standardom za narodne knjižnice* (2021), struktura knjižničnog fonda bibliobusa oblikuje se kao u stacionarnim knjižnicama. Tako je formiran početni fond isporučen u prosincu 2022., koji je iznosio 2764 jedinice knjižnične građe, cjelokupno smješten na lokaciji Bibliobusne službe Virovitičko-podravske županije (Fritz, 2023).

4.3. Zapošljavanje stručnih djelatnika

Proveden je natječaj za zapošljavanje knjižničara i vozača/knjižničarskog tehničara te su zaposlene dvije djelatnice.⁴ Stručni djelatnici aktivno su sudjelovali u provedbi svih projektnih aktivnosti i kao članovi projektnog tima bili financirani iz proračuna projekta.

4.4. Uređenje prostora i infrastrukture

Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (2021) zahtijeva da bibliobusna služba raspolaže garažom za vozilo, spremištem za knjižničnu građu i radnim prostorom za stručne djelatnike, idealno unutar zgrade matične knjižnice. Prostor od 75 m², je minimalno dislociran od stacionarne knjižnice, no zadovoljava sve druge propisane uvjete.

4.5. Zagovaranje, promocija i suradnja s lokalnom zajednicom tijekom i nakon projekta

Sastanci s načelnicima općina i lokalnim dionicima

Tijekom pripreme i implementacijske faze projekta „Potrubi za knjigu“, održani su službeni sastanci predstavnika Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica s načelnicima svih 13 općina Virovitičko-podravske županije obuhvaćenih uslugom pokretne knjižnice od kojih je zatražena i dobivena podrška za osnivanje Službe. Tijekom 2023. održani su razgovori u općinama: Crnac, Čačinci, Čađavica, Gradina, Lukač, Mikleuš, Nova Bukovica, Pitomača, Sopje, Suhopolje, Špišić Bukovica, Voćin, Zdenci (slika 1).

---

⁴ Zaposlene su Elena Vampovac, knjižničarka kao voditeljica Bibliobusne službe i Jasna Šolc, knjižničarska tehničarka kao vozačica bibliokombija. Na kraju projektnog razdoblja umjesto Jasne Šolc kao vozač/knjižničarski tehničar je zaposlen Ivan Salajić.

Slika 1. Promocijske aktivnosti i sastanak s načelnikom općine Suhopolje

Na sastancima su dogovorene lokacije stajališta bibliobusa, alternativna stajališta, logistički ritam obilazaka i spremnost unutar lokalnih zajednica na suradnju sa školama, vrtićima, udrugama i pojedincima. Način financiranja redovnog rada Službe reguliran je ugovorom kroz mjesečne dotacije Virovitičko-podravске županije, koja se kao partner obvezala financirati materijalne i troškove stručnih djelatnika Službe tijekom održivosti projekta od 5 godina.

Promocijske aktivnosti u općinama

Promocija projekta i kulture čitanja provedena je tijekom 13 promotivnih akcija u lipnju 2023. godine, s ciljem informiranja djece, mladih i građana o knjižničnoj usluzi i poticanja korisničkog interesa. Promotivne akcije provedene su u svih 13 općina Županije, pretežno u dvorištima ili na igralištima uz škole ili mjesne domove. Održane su interaktivne prezentacije projekta, kreativne radionice, nagradne igre za članove lokalne zajednice (učenici, roditelji, učitelji), a prezentirana su stajališta bibliobusa, raspored vožnje i trajne dobrobiti usluge. Lokalne promocije bile su praćene medijskom podrškom (novine, radio, *web*), što je dodatno povećalo doseg informiranosti i potaknulo angažman lokalne populacije.

Promidžba i vidljivost

Tijekom projekta objavljene su 43 medijske objave koje su obuhvatile mrežne kanale, radijske priloge i tiskane medije, gostovanja na lokalnoj televiziji te su novinari redovito pratili projektne aktivnosti Knjižnice. O tome svjedoči poveći broj objava na mrežnim stranicama Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica i Bibliobusne službe Virovitičko-podravске županije. Time je osigurana široka vidljivost projekta u javnosti i jasna informacija o uslugama Bibliobusne službe. Oblikovan je vizualno prepoznatljiv identitet projekta te mrežno mjesto (www.bibliobus.knjiznicavirovitica.hr) kao središnje mjesto informiranja za korisnike, suradnike i partnere. Izrađena je cijela paleta promotivnog materijala.

4.6. Formiranje i testiranje mreže bibliobusnih stajališta

Kombinacija strukturiranih sastanaka s lokalnim vlastima i predstavnicima društvenih institucija, promotivnih aktivnosti na terenu i osmišljene medijske kampanje dala je snažan poticaj prihvatanju bibliobusne usluge i podršci regionalne zajednice. Ta je činjenica doprinijela konačnom formiranju mreže bibliobusnih stajališta i, posljedično, oblikovanju rasporeda redovnih posjeta. Početnim planom pokriveno je 38 stajališta u 13 jedinica lokalne samouprave, s testiranim dionicama i intervalima potrebnim za ekonomičnost rute, definiranjem broja sati rada i optimizacijom logistike, prema preporukama *Standarda za narodne knjižnice* (2021).

Planiranje i testiranje dionica sastojalo se od obilaska svakog stajališta gdje se utvrđivalo sljedeće: udaljenosti i trajanje putovanja; odobrenje za parkiranje i satnicu; mogućnost manevriranja vozila; sigurnost prilaska i boravka za djecu i odrasle; mogućnost priključenja na izvor električne energije; mogućnost korištenja toaleta; pokrivenost internetskom mrežom; mogućnost suradnje s djelatnicima škola i vrtića; mogućnost suradnje s lokalnom upravom, udrugama i organizacijama; mogućnost korištenja alternativnog stajališta na lokaciji.

RASPORED BIBLIOBUSNE SLUŽBE VPŽ		
1.TJEDAN	MJESTO	VRJEME
PONEDJELJAK	Interni dan	-
UTORAK	Josipovo - kod trgovine	8.00 - 8.30
	Sopje - kod općine	8.45 - 9.45
	Čađavica - kod školskog igrališta	10.05 - 11.05
	PAUZA	11.05 - 11.35
	Crnac - kod područne škole	12.00 - 12.30
	V. Rastovac - kod vrtića	12.50 - 13.20
SRIJEDA	Zdenci - kod škole	8.30 - 9.30
	Čačinci - kod škole	9.55 - 11.15
	PAUZA	11.20 - 11.50
	Čabuna - kod područne škole	12.30 - 13.00
	Pepelano - kod područne škole	13.15 - 13.45
ČETVRTAK	Četekovac - kod područne škole	8.30 - 8.45
	Čeratlje - kod vrtića	9.00 - 9.15
	Voćin - kod trgovine	9.35 - 10.35
	PAUZA	10.40 - 11.10
	Mikleuš - kod škole	11.30 - 12.30
	Miješci - kod područne škole	12.45 - 13.00
	N. Bukovica - kod općine	13.15 - 14.15
PETAK	Borova - kod područne škole	8.00 - 8.25
	Orešac - kod područne škole	8.45 - 9.10
	Ružani - kod područne škole	9.25 - 9.50
	Gradina - centar	10.00 - 10.30
	PAUZA	10.35 - 11.05
	Gradina - kod školskog igrališta	11.10 - 12.10

RASPORED BIBLIOBUSNE SLUŽBE VPŽ		
2.TJEDAN	MJESTO	VRJEME
PONEDJELJAK	Interni dan	-
UTORAK	Turanovac - kod područne škole	8.00 - 8.30
	Bušetina - kod područne škole	8.45 - 9.15
	Okrugješa - kod trgovine	9.30 - 10.00
	S. Marof - kod područne škole	10.15 - 10.45
	PAUZA	10.50 - 11.20
	Stari Gradac - kod područne škole	11.35 - 12.05
	Lozan - kod područne škole	12.20 - 13.50
SRIJEDA	Vukosavljeva - kod područne škole	8.00 - 8.30
	Turnaška - kod područne škole	8.45 - 9.15
	Sedlarica - kod područne škole	9.30 - 10.00
	V. Črešnjeva - kod područne škole	10.15 - 10.45
	PAUZA	10.55 - 11.25
	Grabrovnica - kod područne škole	11.30 - 12.00
ČETVRTAK	Š. Bukovica - kod škole	8.00 - 9.30
	Kladare - kod područne škole	10.00 - 10.30
	Dinjevac - kod područne škole	10.45 - 11.15
	Otrovanec - kod područne škole	11.30 - 12.00
	PAUZA	12.05 - 12.35
PETAK	Dugo Selo L. - kod vatrogasnog doma	9.45 - 10.15
	Lukač - kod područne škole	10.30 - 11.00
	PAUZA	11.05 - 11.35
	G. Bazje - kod škole	11.45 - 13.15

Slika 2. Prvi raspored Bibliobusne službe Virovitičko-podravске županije iz listopada 2023.

Pred kraj projektnog razdoblja 35 od 38 stajališta obilježeno je obavijesnim pločama s kontakt informacijama i rasporedom posjeta stajalištu. Na slici 2 se može vidjeti prvi raspored obilaska početnih 38 županijskih stajališta u dvotjednom ciklusu.

4.7. Administrativne pripreme i normativna usklađenja

Proces je, u skladu sa *Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* (2019), *Standardom za narodne knjižnice* (2021), *Pravilnikom o matičnoj djelatnosti* (2021), *Pravilnikom o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada* (2022) uključivao:

- izmjene *Pravilnika o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica* od strane Upravnog vijeća Knjižnice
- dobivanje pozitivnog mišljenja za ustroj Matične razvojne službe Virovitičko-podravске županije
- dobivanje Suglasnosti za obavljanje usluga pokretne knjižnice i organiziranje bibliobusne službe u Gradskoj knjižnici i čitaonici Virovitica Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo, Centra za razvoj knjižnica i knjižničarstva)

- dobivanje Suglasnosti za osnivanje pokretne knjižnice Hrvatskog knjižničkog vijeća pri Ministarstvu kulture i medija RH
- izmjene *Statuta Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica* koje je usvojilo Gradsko vijeće Grada Virovitice
- upis Bibliobusne službe u Upisnik knjižnica pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu.

I konačno! Svečano otvorenje.

Slika 3. Svečano otvorenje bibliobusne službe Virovitičko-podravске županije

5. Zaključak

Projekt „Potrubi za knjigu“ rezultirao je uspostavom Bibliobusne službe Virovitičko-podravске županije 29. kolovoza 2023. te je primjer uspješne implementacije pokretne knjižnične usluge u hrvatskom kontekstu, u skladu sa suvremenim standardima pristupačnosti, održivosti i inkluzije. Kroz planiranje, koordinaciju i provedbu aktivnosti, projekt je odgovorio na utvrđene potrebe stanovništva ruralnih područja Županije za pristupom znanju, kulturi i informacijama. Njegov učinak vidljiv je u značajnom broju korisničkih interakcija, povećanju fonda knjižnične građe, uspostavi nove knjižnične infrastrukture, te zapošljavanju kvalificiranog osoblja.

U evaluaciji projektnih rezultata naglašava se ispunjenje svih pokazatelja: uspostavljena je pokretna knjižnica s rasporedom vožnje koji pokriva svih 13 općina Županije, provedena je 31 radionica za 140 korisnika iz triju ciljanih skupina, nabavljena su informatička i didaktička pomagala, izrađena taktilna slikovnica *Potrubi za različitost* i objavljena zbirka priča *Tradicijske priče iz Virovitičko-podravске županije* te je uspostavljena dugoročna suradnja s lokalnim školama i općinama. Vidljivost projekta ostvarena je u 43 medijske objave te distribuciju raznovrsnog promotivnog materijala. Usluge pokretne knjižnice u potpunosti su integrirane u lokalnu knjižničnu mrežu, a bibliokombi redovito posjećuje sve općine Županije, čime se osigurava trajnost rezultata i održivost projekta (Turčinović, 2024)

Rasprava o širem društvenom utjecaju projekta ukazuje na njegovu višedimenzionalnu vrijednost. Osim što je pridonio povećanju čitalačke i informacijske pismenosti, projekt je pridonio jačanju društvene kohezije, uključivanju ranjivih skupina te aktivnijoj participaciji zajednice u kulturnom životu. Osmišljeni modeli radionica za osobe s invaliditetom i starije osobe, kao i kreativni pristupi u radu s djecom i mladima, pokazali su se učinkovitim u prevladavanju informacijske isključenosti. Prikupljene povratne informacije korisnika, lokalnih vlasti i školskih ustanova u neformalnim kontaktima potvrđuju zadovoljstvo, relevantnost i prihvaćenost usluge, dok angažman partnerskih institucija (Županija i Grad) osigurava institucionalnu, organizacijsku i financijsku potporu nastavku rada Bibliobusne službe.

Nakon završetka projektnog razdoblja, od listopada 2023. do lipnja 2025. Služba je ostvarila kvantitativne i kvalitativne rezultate koji potvrđuju njezin značaj kao kulturno-edukativne i društveno uključive javne knjižnične usluge. U kvantitativnom smislu, broj aktivnih korisnika porastao je sa 756 u 2023. na 1063 u 2024. dok je broj posuđenih knjiga u 2024. 7712 jedinica (Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica, 2025).

Redovita izvješća bilježe stalan rast korisničkih interakcija i broja stajališta – zaključno s lipnjem 2025. godine redovno se obilazi 50 stajališta u Županiji, uključujući domove za starije osobe i škole (Bibliobusna služba Virovitičko-podravске županije, 2023. – 2025). Paralelno s tim, organizirano je više desetaka edukativnih i kulturnih radionica koje su dodatno osnažile čitalačku pismenost i kreativno izražavanje među djecom, mladima i odraslima (Bibliobusna služba Virovitičko-podravске županije, 2023. – 2025).

Kvalitativni učinci rada službe posebno se ističu u vidljivosti Službe i stručnom angažmanu –sudjelovanjem na „18. međunarodnom stručnom skupu Knjižnica – središte znanja i zabave“, Karlovac 20. listopada 2023., zatim na „22. međunarodnom stručnom savjetovanju pokretnih knjižnica i Festivalu bibliobusa“, Ljubljana 16. i 17. svibnja 2024. i Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica je bila domaćin „17. hrvatske konferencije o pokretnim knjižnicama i festivala bibliobusa“, Virovitica 5. i 6. lipnja 2025., čime je dodatno ojačana njezina uloga u stručnoj zajednici.

Projektno partnerstvo s općinama, školama i županijskim tijelima osiguralo je održivost aktivnosti, dok su brojni medijski osvrti i korisničke pohvale pokazatelj javne prepoznatljivosti. Sve to ukazuje da je Bibliobusna služba Virovitičko-podravske županije ne samo uspješno nastavila misiju započetu projektom „Potrubi za knjigu“, već se afirmirala kao primjer dobre prakse dostupne, dinamične i inkluzivne knjižnične usluge za sve građane, posebno one u ruralnim i slabije dostupnim sredinama.

Zaključno, projekt „Potrubi za knjigu“ može se istaknuti kao model dobre prakse za razvoj pokretnih knjižnica u Hrvatskoj i šire. Njegov strateški pristup planiranju, kvalitetna izvedba i jasno definirani ciljevi omogućili su uspostavu trajne javne knjižnične usluge koja odgovara na potrebe korisnika, pridonoseći pritom održivom razvoju lokalne zajednice, jednakopravnom pristupu informacijama i kulturnom uključivanju svih građana.

LITERATURA

- Boyce, J. I. i Boyce, B. R. (1995). Library outreach programs in rural areas. *Library Trends* 44, 1: 112–28. [citirano: 2026–02–16]. Dostupno na: https://scholar.google.hr/scholar?hl=hr&as_sdt=0%2C5&as_vis=1&q=Boyce%2C+J.+i+Boyce%-2C+B.+R.+%281995%29&btnG=
- Čabrić, N.; T. Kolić i D. Semenić Premec, (2019). Bibliobusna služba u promicanju Agende UN-a za održivi razvoj – primjeri dobre prakse. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 62, 2: 213–226. <https://doi.org/10.30754/vbh.62.2.775>
- Črnjar, Lj. i Vugrinec, Lj. (2011). Uloga i značaj pokretnih knjižnica u životu lokalne zajednice. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske* 53, 3/4. [citirano: 2025–07–23.] Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/397>
- Črnjar, Lj. i Vugrinec, Lj. (2012). Pokretne knjižnice u Hrvatskoj pogled iz prošlosti u budućnost. U: Vugrinec, Lj., Črnjar, Lj., Bišćan, F. (ur.). *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova. 10. okrugli stol o pokretnim knjižnicama i 4. festival hrvatskih bibliobusa “Od kočije do suvremenog bibliobusa”, Karlovac, 15. travnja 2011.* (str. 9–29). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- DeFaveri, A. (2005). Breaking barriers: libraries and socially excluded communities. *Information for Social Change* 21. [citirano: 2026–02–16]. Dostupno na: <https://pdf4pro.com/cdn/breaking-barriers-libraries-and-socially-excluded-communities-568c2d.pdf>
- Državni zavod za statistiku (2021). *Popis stanovništva 2021.* [citirano: 2025–07–23.] Dostupno na: <https://www.dzs.gov.hr/u-fokusu/popis-2021/88>
- Fritz, R. (2022). Projekt „Potrubi za knjigu“ virovitičke gradske knjižnice. *Svezak: časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja*, 24: 59–60. [citirano: 2025–07–29]. Dostupno i na: <https://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/wp-content/uploads/2022/09/Svezak-24-PDF.pdf>

- Fritz, R. (2023). „Potrubi za knjigu“ u Virovitičko-podravskoj županiji – pregled projektnih aktivnosti. *Svezak: časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja*, 25: 67–68. [citirano: 2025–07–29]. Dostupno na: https://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/svezak/svezak25/Svezak_25_2023.pdf
- Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica (s. a.). Bibliobusna služba Virovitičko-podravske županije (2021-2023). *Vijesti o projektu*. [citirano: 2025–07–23.] Dostupno na: <https://www.bibliobus.knjiznicavirovitica.hr/novosti-2/> i <https://www.bibliobus.knjiznicavirovitica.hr/sve-objave/>
- Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica (2021). *Prijavni obrazac: projekta UP.02.1.1.15.0081 Potrubi za knjigu* (Interni dokument). Virovitica: Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica.
- Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica (2023). *Završno izvješće – obrazac: projekta UP.02.1.1.15.0081 Potrubi za knjigu* (Interni dokument). Virovitica: Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica.
- Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica (2025). *Izješće o radu Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica u 2024. godini*. [citirano: 2025–07–23]. Dostupno na: <https://www.knjiznicavirovitica.hr/wp-content/uploads/2025/03/Izvesje-o-radu-Gradske-knjiznice-i-citaonice-Virovitica-u-2024.-godini.pdf>
- Hicken, M. (2004). To each according to his needs: public libraries and socially excluded people. *Health Information and Libraries Journal* 21(2): 45–53. [citirano: 2026–02–16]. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1740-3324.2004.00517.x>
- IFLA. (2012). *IFLA Code of ethics for librarians and other information workers*. The Hague: International Federation of Library Associations and Institutions. [citirano: 2026–02–12]. Dostupno na: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Long_0.pdf
[content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Long_0.pdf](https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/faife/publications/IFLA%20Code%20of%20Ethics%20-%20Long_0.pdf)
- IFLA (2011). International Federation of Library Associations, Section of Public Libraries. *Smjernice za pokretne knjižnice*. 1. hrvatsko izd. (prema 2. prerađenom izd. izvornika). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice* (2011). 2. hrv. izd. Koontz, C. M. i B. Gubbin, (ur.). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Mandić, K. (2025). 17. hrvatska konferencija o pokretnim knjižnicama i 11. festival bibliobusa: Virovitica – pokretne knjižnice budućnosti – otvoreni put do korisnika. *HKD novosti*, 90 (srpanj 2025). [citirano: 2025–07–25]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdruštvo.hr/casopisi/hkdn/article/view/1517>
- Matković, T. i A. Štulhofer, (2006) *Socijalna isključenost u Hrvatskoj*. U: Starc, N.; Ofak, L.; Šelo Šabić, S. (ur.). *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost*. (str. 26–37). Zagreb: UNDP.

- Mikec, V.; A. Škvarić i Lj. Vugrinec (2024). Public library service in rural areas in Croatia through mobile libraries. *ITEM: Revista de biblioteconomía i documentació*, 77, 103–115. [citirano: 2025–07–27]. Dostupno na: <https://raco.cat/index.php/Item/article/view/432036/526269>
- Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2023). *Program razvoja mreže pokretnih knjižnica*. [citirano: 2025–07–25]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/knji%C5%BEnice/PROGRAM%20razvoja%20mre%C5%BEe%20pokretnih%20knji%C5%BEnica%209%20lis.pdf>
- Pezer, I. i Lj. Vugrinec (2016). Pokretne knjižnice kao dio knjižnične mreže narodnih knjižnica u Hrvatskoj: stanje i razvojni planovi. *Vjesnik Bibliotekara Hrvatske* 58(1–2). [citirano: 2025–07–25]. Dostupno na: <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/64>
- Potrubi za različitost* (2023). Kotromanović, M. i E. Vampovac (ur.). Virovitica: Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica.
- Pravilnik o matičnoj djelatnosti (2021). Pravilnik o matičnoj djelatnosti i sustavu matičnih knjižnica u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine* 81, 1506. [citirano: 2025–07–29]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_07_81_1506.html
- Pravilnik o unutarnjem ustrojstvu i načinu rada Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica* (2022). Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica. Upravno vijeće (Interni dokument).
- Sabolović-Krajina, D. (2016). Socijalno inkluzivne knjižnične usluge: zbornik radova. U: Sabolović-Krajina, D. (ur.) *Znanstveno-stručni skup Socijalno inkluzivne knjižnične usluge*. Koprivnica: Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“.
- Smjernice za knjižnične usluge (2009). *Smjernice za knjižnične usluge za bolničke pacijente, starije osobe i osobe s posebnim potrebama u ustanovama za trajnu skrb i smještaj* : smjernice se djelomično temelje na IFLA-inom stručnom izvještaju br. 2 (1984) „Smjericama za knjižnične usluge za bolničke pacijente i osobe s posebnim potrebama unutar zajednice“. Panella, N. M. (ur.). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Standard za narodne knjižnice (2021). Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. *Narodne novine* 103, 1834. [citirano 2025–07–29]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html
- Tradicijske priče iz Virovitičko-podravске županije: potrubi za pripovijedanje*. (2023). Kotromanović, M. i E. Vampovac (ur.). Virovitica: Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica.
- Turčinović, G. (2024). Doprinos projekta „Potrubi za knjigu“. *Svezak: časopis Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja*, 26: 55. [citirano: 2025–07–29]. Dostupno na: <https://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/wp/wp-content/uploads/2024/06/Svezak-26-PDF.pdf>

- UN. (2006). *Convention on the rights of persons with disabilities*. New York: United Nations. [citirano: 2026–02–12]. Dostupno na: <https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>
- UN. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York: United Nations. [citirano: 2026–02–12]. Dostupno na: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- UNESCO; IFLA. (2022). *IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 2022*. Paris; The Hague: UNESCO; IFLA. [citirano: 2026–02–12]. Dostupno na: <https://repository.ifla.org/rest/api/core/bitstreams/d414c76e-17ef-4581-9c0f-cc6e250a2743/content>
- Vojnović, N. i N. Solomun (2012). Pokretna knjižnica i bibliobusna služba Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. U: Vugrinec, Lj.; Lj. Črnjar i F. Biščan, F. (ur.). *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova. 10. okrugli stol o pokretnim knjižnicama i 4. festival hrvatskih bibliobusa “Od kočije do suvremenog bibliobusa”*, Karlovac, 15. travnja 2011. (str. 53–64). Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Vugrinec, Lj. (2015). *Mobile libraries as part of the library network of public libraries in Croatia : the situation and development plans*. [citirano: 2025–07–27]. Dostupno na: https://www.academia.edu/128478887/Mobile_libraries_as_part_of_the_library_network_of_public_libraries_in_Croatia_the_situation_and_development_plans
- Zakon o knjižnicama (2019). Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. *Narodne novine* 17, 356. [citirano: 2025–07–25]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html